Essay

“Det der har du fra han!”

Hans-Olav Enger
Department of Linguistics and Scandinavian Studies, University of Oslo
h.o.enger@iln.uio.no

En medstudent på lingvistikk smilte litt av noe jeg nettopp hadde sagt, ytret den setningen som utgjør overskrifta, og nikket så vidt i retning Tore. Det var over matpakka på den gamle HF-kantina i 12. etasje av Niels Treschows hus; kan det ha vært i 1989? Eller var det seinere? Mye vann har rent ut i havet siden den gangen, og naturlig nok er det mye som er glemt, men ikke den replikken. Kanskje fordi hun smilte svært vennlig og rett og slett hadde rett (enda jeg så gjerne ville være en litt original ung mann!), kanskje fordi det har stemt for en god del ting – det der har jeg fra han. Den gangen gjaldt det bare en uttrykksmåte, men ofte har det vært mer, stundom mye mer, og i mellomtida har jeg forstått at jeg slett ikke er så original som jeg fablet om – og at mange har blitt påvirket av Tore, i mangt.

I et festskrift er det lov å fundere over hvorfor jubilanten har påvirket så mange, og etter 35 års kjennskap burde det være mulig å gi noen svar. En begynnelse er å spørre hvorfor det var akkurat Tore jeg ble venner med den gangen, og bortsett fra at vi begge var unge menn fra bygda, så er et kanskje litt kynisk svar at Tore var – og er – så flink. Det var mange svært lyse hoder blant de relativt få lingvistikkstudentene i det Herrens år 1989, men Tores var uten tvil av de lyseste. Og så hadde han gjort ting etter boka og begynt på lingvistikk da en skulle, dvs. i høstsemesteret (1988), et halvt år før meg, så det var en del jeg trengte forklaring på. Og da var Tore der, og så var han så god til å forklare, så det var mye å plukke opp fra akkurat den kanten. Jeg hadde blant annet nordisk mellomfag i bagasjen, men ingen hadde forklart postmodernisme så enkelt og greit som det Tore kunne gjøre i en pause. Ikke at Tore hadde så fælt mange av dem, der han satt på lesesalen fra før halv ni til etter halv seks … Noen har større arbeidskapasitet enn andre! Og mens litt for mange i akademia fremdeles overdriver betydningen av den store faglige begavelsen, er Tore en av dem som tydelig viser fram i praksis at begavelse er så mange ting. Når det gjelder utholdenhet på lesesalen, var han iallfall en illustrasjon på den svenske nordisten Lars-Gunnar Anderssons ord om at i tillegg til inspirasjon trengs «gott sittfläsk». (Ikke «godt sideflesk», som Andersson en gang ble gjengitt på.)

Slovo 66:1 (2026), 2–4. DOI https://doi.org/10.33063/slovo.v66i1.1226
CC BY 4.0

Utholdenhet henger sammen med tålmodighet, og Tore er en tålmodig mann. Han har hørt tålmodig på klagesanger fra min kant, og etter det jeg kan skjønne, har han hatt høy «onkelfaktor» som veileder – mer enn en av de gamle kandidatene hans lyser opp, bare de forstår at jeg kjenner Tore! I de tilfellene der vi to har stått i noenlunde samme relasjon til personer, har det fascinert meg hvor mye mer de kan ha fortalt til han enn til meg. Det forteller nok mest om Tore.

Det er også en ro over jubilanten som han kanskje har med seg fra generasjoner av østerdøler som har hatt verre ting å stri med enn surmagede konsulenter (for eksempel «den lille istid», «storofsen», matmangel og den evige engstelsen for vinteren). Men at Tore er vanskelig å vippe av pinnen, henger nok ikke bare sammen med nøkterne forventninger, ro og tålmodighet, men også med at han – bakom all roen og sindigheta – er så rask i hodet. I årenes løp har jeg holdt ikke så reint få innlegg sammen med Tore – fra Åbo i november 1996 til Berlin i september 2025 – og det er trygt å møte spørsmålsrunden i lag med en som støtt har et godt svar, også på det for meg helt uventede. Og der hvor vi ikke hadde et godt svar, der kunne Tore likevel si noe som både var fornuftig, rimelig og avvæpnende.

En skal ikke bortforklare mennesker som et produkt av genetikk, men likevel: For meg står Tore som ei vellykket blanding av – på farssida – rolige østerdøler som ikke lot seg vippe av pinnen uten videre, og – på morssida – urbant byborgerskap, som visste å komme andre i møte et stykke på vegen. Tore er en dannet mann; på hybelen i Storkenebbveien tidlig på 1990-tallet kunne han finne fram både bratsjen og tysk lyrikk; han kunne snakke om komponister jeg knapt hadde hørt om – det var i grunnen de fleste – og forfattere vi begge hadde lest, fra Sigurd Hoel («det er litt tenkt!») til Olav H. Hauge og Kjell Aukrust.

Vi studerte begge under (interessant preposisjonsbruk her, for den som er kognitiv lingvist!) Arnfinn Vonen, Harald Bjorvand og Rolf Theil Endresen. Begge hadde vi Rolf som en av to veiledere på hovedfagsoppgavene, og seinere var vi begge stipendiater med Rolf som den ene veilederen. Jeg kan ikke huske når Tore begynte, men jeg begynte iallfall sommeren 1993. Vi var blant dem som en gang ble omtalt som «hybridene til Rolf» (sammen med blant andre Helge Gundersen, Marit Lobben og avdøde Mona Markussen), og som altså forente allmennlingvistikken og særspråklige studier. Eller var det sære, språklige studier?

Allerede som student hadde iallfall Tore evnen til å forene mer eller mindre sære språklige detaljer med de store teoriene og med vitenskapsfilosofi. Han kunne se det metodiske problemet ved et resonnement – hvem i all verden hadde tenkt på språkvitenskapelig metode den gangen? (Utenom sosiolingvister, da… Men vi var jo ikke det.) Og han kunne si sånt som at definisjoner ved opplisting av eksempler, det gav ikke filosofene mye for! Sjøl om han nok formulerte det vesentlig mer diplomatisk. Eller han kunne se teoretiske implikasjoner på en måte vi andre ikke helt kunne.

Faktisk husker jeg en medstudent som sukket litt over meta-resonnementene til Tore – hen syntes vel det ble litt lite konkret språk – og at jeg måtte si at jeg nok hadde sansen for dem. I dag er jeg faktisk litt usikker på om jubilanten sjøl hadde hatt like stor sans for dem. I den amerikanske TV-serien *Six Feet Under* sier en av rollefigurene noe sånt som at «People don't change. They just get older.» Det stemmer for mange, og slik jeg husker Tore fra langt tilbake, har han endret seg lite. Heldigvis! Men på ett punkt er forandringa tydelig: Fascinasjonen for teori har avtatt noe, til fordel for enda større interesse for empiri, for hvordan språk er. Og det er mye igjen å finne ut av på det punktet.

Tore er intellektuelt åpen. Mens vi var stipendiater, var jeg mange ganger fristet til bare å avvise innspill fra språkvitere som ikke helt hadde den rette troen; men Tore tok seg tid og vurderte innspillene. Og ofte fant han noe godt i dem. En gammal tanke er at det er noe godt i alle, og Tore arbeidet ut fra den premissen. Derfor taklet han også det å komme til et språkvitenskapelig miljø i Tromsø som på 1990-tallet ikke nettopp var dominert av kognitiv lingvistikk. Omgjengelighet og respekt er ikke dumt – særlig ikke i kombinasjon med talent, intellektuell åpenhet og arbeidsomhet.

Som stipendiater og ei stund etterpå leste vi ofte hverandres utkast. Tore er pedagog, og opptil flere av kommentarene hans til mine manuskripter har jeg tatt med meg seinere – som den om at «Jeg synes du skal overlate til andre å skyte deg i foten!» Merknaden låter kanskje brutal, men den var definitivt på sin plass der den kom. Den var et uttrykk for redelighet og omtanke, og det er ikke uten grunn at Tore har blitt meritert underviser; han er som sagt en god pedagog, og han har lært meg mye om det å lage en tekst.

Det var lettere å holde kontakten så lenge vi studerte det samme og bodde på hver vår hybel med 1500 meter imellom oss, enn det er i dag, når vi jobber med forskjellige ting – med mer enn 1500 kilometer imellom. Men «det livet, det livet» er et av flere av Tores uttrykk som iblant dukker opp på tunga mi. Sannelig er vi ikke i skrivende stund (november 2025) i gang med nok et fellesprosjekt. Det er ikke jeg som har alle disse ideene, men jeg er gjerne med på turen. Også denne gangen veit jeg nemlig at det blir moro så lenge det varer.